

Veřejnoprávní média srozumitelně

Jak fungují, proč mají být nezávislá a proč na nich záleží

Citujte: NIČ, Miloslav. *Veřejnoprávní média srozumitelně*. 1. vyd. Slaný: Miloslav Nič, 2026. ISBN 978-80-909954-0-6.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.20660593>

Naskenuj
a stáhni knihu

Celá kniha zdarma (PDF · ePub · HTML):

<https://vydavatelstvi.mila.guide/verejnopravni-media/> · Licence CC BY 4.0

OBČANSKÝ KOMPAS · KAPITOLA 4

Česká a evropská zkušenost

Časová osa ukazuje, kde má česká představa veřejnoprávních médií své kořeny: ve vzniku BBC v roce 1927, v poválečném budování německých ARD a ZDF i v české zkušenosti po listopadu 1989, která vyvrcholila televizní krizí let 2000–2001.

Miloslav Nič · Stav: 12. června 2026 · obcansky-kompas.mila.guide/verejnopravni-media/jak-to-bylo

Stručně

Myšlenka veřejnoprávních médií není ani česká, ani nová. V moderní podobě se zrodila v Británii v roce 1927: vysílání nemělo být nástrojem státu ani pouhým obchodním podnikem, ale službou veřejnosti. Česká právní úprava na tento model navázala v roce 1991 a účinnosti nabyla 1. ledna 1992 — tedy rok před rozpadem Československa.

1927 — BBC získává Royal Charter. Princip veřejné služby, později shrnovaný heslem „informovat, vzdělávat a bavit“, se stává vzorem pro evropská veřejnoprávní média.

1950 / 1961 — vznikají ARD a později ZDF. Poválečné Německo buduje systém, který má bránit politickému ovládnutí vysílání.

Německý ústavní soud později výslovně říká, že rozhlas a televize „nesmějí být vydány napospas státu“.

1991 — vzniká právní rámec pro Českou televizi a Český rozhlas. Česká národní rada přijímá zákony č. 483/1991 Sb. o České televizi a č. 484/1991 Sb. o Českém rozhlasu. Kontrolní rady obou institucí volí parlament.

2000–2001 — televizní krize. Spor o nezávislost zpravodajství České televize vyvolává jednu z největších občanských mobilizací po roce 1989. Na Václavské náměstí přichází zhruba 100 tisíc lidí a Poslanecká sněmovna v noci z 12. na 13. ledna 2001 mění zákon o České televizi.

2024 — přichází evropské nařízení o svobodě médií. EMFA stanovuje pro všechny státy EU minimální pravidla, která mají chránit nezávislost médií veřejné služby před politickým i ekonomickým tlakem.

Tip

Každý z těchto milníků vznikl jako odpověď na konkrétní krizi, ne jako čistě teoretický nápad od stolu. Německý ústavní soud reagoval na snahu Adenauerovy vlády vytvořit vlastní celostátní televizi. Česká změna zákona z roku 2001 zase navazovala na to, co se odehrálo v České televizi o Vánocích 2000.

Podrobně

Proč historie pomáhá rozumět dnešku

Každý prvek dnešní podoby ČT a ČRo má svůj historický důvod: šestileté funkční období členů rad, přísnější pravidla pro odvolání generálního ředitele i poplatky oddělené od státního rozpočtu. Většinou nevznikly náhodou ani z teoretické úvahy, ale jako reakce na konkrétní selhání nebo na pokus o politickou kontrolu. Tato kapitola proto prochází pět klíčových bodů evropské zkušenosti, které pomáhají pochopit, proč veřejnoprávní média vypadají právě takto.

1927: BBC a princip „arm’s length“

BBC vznikla v roce 1922 jako soukromé sdružení výrobců rádií pod názvem British Broadcasting Company. Už o několik let později však britská vláda dospěla k závěru, že rozhlas je příliš důležitý, než aby ho řídil jen trh — a zároveň příliš vlivný, než aby ho přímo ovládal stát. Královská listina (*Royal Charter*) proto od 1. ledna 1927 vytvořila British Broadcasting Corporation: veřejnoprávní instituci financovanou koncesionářským poplatkem a řízenou nezávislou správní radou.

Právě zde se rodí princip označovaný jako „**arm’s length**“ — doslova „**na délku paže**“. Znamená to, že médium má sloužit veřejnosti, ale stát si od jeho každodenního řízení musí držet odstup. První generální ředitel BBC John Reith formuloval poslání, které se dodnes shrnuje do tří slov: **informovat, vzdělávat, bavit**.¹

Příklad

Princip odstupu od státu znamená, že veřejnoprávní médium sice vzniká na základě zákona, ale vláda nemá řídit jeho každodenní práci ani zasahovat do redakčního rozhodování. Mezi státem a redakcí proto stojí nezávislá rada jmenovaná na delší funkční období, které přesahuje jeden volební cyklus. Podobný princip dnes používá řada evropských zemí.

1950–1961: Německá odpověď na totalitu

Poválečné Německo mělo čerstvou zkušenost s tím, co dokáže státem ovládané vysílání. Za nacismu byla rozhlasová společnost *Reichs-Rundfunk-Gesellschaft* součástí propagandického aparátu Josepha Goebbelse. Spojenci proto po válce trvali na tom, aby se podobná moc už nemohla soustředit v rukou jedné vlády.

V roce 1950 vznikla **ARD** (*Arbeitsgemeinschaft der öffentlich-rechtlichen Rundfunkanstalten*) — sdružení zemských, nikoli federálních veřejnoprávních vysílatelů. Smysl byl jednoduchý: žádná centrální televize nebo rozhlas, které by bylo možné snadno ovládnout z Berlína.²

Tento princip brzy prošel zkouškou. Kancléř Konrad Adenauer se v roce 1960 pokusil vytvořit konkurenční federální televizi *Deutschland-Fernsehen GmbH*, kterou by měla pod vlivem jeho vláda. Spolkový ústavní soud však 28. února 1961 v přelomovém rozsudku **BVerfGE 12, 205** — známém jako **první rozhlasový rozsudek** (*Erstes Rundfunkurteil*) nebo také **televizní rozsudek** (*Fernsehurteil*) — rozhodl, že rozhlas a televize „nesmějí být vydány napospas státu ani žádné společenské skupině“. Zároveň potvrdil, že odpovědnost za vysílání mají spolkové země, nikoli federální vláda. Adenauerův projekt tím skončil.³

Ještě téhož roku, 6. června 1961, uzavřely zemské vlády ve Stuttgartu státní smlouvu o zřízení **ZDF** (*Zweites Deutsches Fernsehen*) jako druhého veřejnoprávního vysílatele, nezávislého na spolkové vládě. Pravidelné vysílání ZDF začalo 1. dubna 1963.³

Zákonný rámec

Z rozsudku BVerfGE 12, 205 vychází zásada, která je v Německu dodnes ústavním standardem a ovlivnila i uvažování dalších evropských států: veřejnoprávní vysílání má být *staatsfern* — tedy „vzdálené od státu“. Nestačí, aby bylo nezávislé jen na papíře, například díky samostatné radě. Musí být chráněno i fakticky: financováním a pravidly, která vláda nemůže ze dne na den změnit.

1991: Česká transformace

Československý rozhlas i televize byly až do roku 1989 státními médii pod kontrolou KSČ. Po listopadu 1989 proto následovala debata, jak je proměnit v instituce sloužící veřejnosti, nikoli vládnoucí moci. Česká národní rada 7. listopadu 1991 přijala dva klíčové zákony: **zákon č. 483/1991 Sb. o České televizi** a **zákon č. 484/1991 Sb. o Českém rozhlasu**. Oba nabyly účinnosti 1. ledna 1992 a do českého prostředí přenesly tři základní prvky britsko-německé tradice: ⁴⁵

Veřejná služba místo státního úkolu. ČT a ČRo mají sloužit veřejnosti, nikoli vládě. Jejich úkolem není informovat tak, jak si přeje právě vládnoucí kabinet.

Rada volená parlamentem. Na kontrolu nemá dohlížet ministr ani vláda, ale rada volená zákonodárným sborem. Původně ji volila Poslanecká sněmovna; od novely z roku 2023 se na volbě podílí také Senát.

Financování oddělené od státního rozpočtu. Koncesionářský poplatek platí přímo občané. Peníze tedy neprocházejí státním rozpočtem a vláda nemůže financování ČT a ČRo měnit každý rok běžným rozpočtovým rozhodnutím.

České řešení bylo od počátku vědomým kompromisem. Česká ústavní tradice neměla tak silnou oporu v ústavním soudu jako Německo a demokratická politická kultura se po pádu komunismu teprve vytvářela. Některé slabiny tohoto modelu se ukázaly už za devět let.

2000–2001: Televizní krize jako zakládající moment

Televizní krize na přelomu let 2000 a 2001 patří k nejdůležitějším událostem české mediální historie. Nešlo jen o vnitřní spor v České televizi ani o běžný politický konflikt. Rozhodující roli sehrál veřejný tlak: na Václavské náměstí přišlo zhruba sto tisíc lidí a následovala rychlá zákonodárná reakce.

Chronologie krize. Krize se během několika týdnů změnila z vnitřního sporu v České televizi v celospolečenský konflikt o nezávislost veřejnoprávního vysílání. Následující časová osa ukazuje, jak rychle se události vyvíjely — od odvolání generálního ředitele přes stávku a masovou demonstraci až po změnu zákona.⁶⁷⁸

Datum	Co se stalo
12. 12. 2000	Rada ČT odvolala generálního ředitele Dušana Chmelíčka.
20. 12. 2000	Rada ČT zvolila novým generálním ředitelem Jiřího Hodače, a to 7 z 9 hlasů. Ještě téhož dne se část zaměstnanců zpravodajství sdružila do Krizového výboru a svůj nesouhlas oznámila ve vysílání Večerníku a Událostí.
24.–27. 12. 2000	Vzbouřená redakce zpravodajství obsadila velín; vedení proti ní nasadilo ochranku, která redaktorům bránila v přístupu. Spor obou táborů během těchto dnů eskaloval až k přerušení vysílání. Obsazení velína tím ale neskončilo — pokračovalo ještě v lednu 2001.
27. 12. 2000	Vedení České televize zastavilo vysílání ČT přibližně na 23 hodin.
1. 1. 2001	Odbory České televize vyhlásily oficiální stávku.
3. 1. 2001	Na Václavském náměstí se konala demonstrace na podporu zaměstnanců ČT. Proběhla pod heslem občanské iniciativy „Česká televize — věc veřejná“, založené 17. 12. 2000, a účastnilo se jí zhruba 100 000 lidí. Vláda téhož dne schválila návrh novely zákona o ČT.
11. 1. 2001	Jiří Hodač rezignoval na funkci generálního ředitele.
12.–13. 1. 2001	Poslanecká sněmovna v nočním jednání schválila novelu zákona o ČT. Později byla vyhlášena jako zákon č. 39/2001 Sb.
9. 2. 2001	Prozatímním generálním ředitelem České televize byl zvolen Jiří Balvín.

Příklad

Demonstrace 3. ledna 2001 patřila k největším veřejným shromážděním v Česku od listopadu 1989. Nesla heslo „**Česká televize — věc veřejná**“ a podle archivu ČT se jí účastnilo zhruba 100 000 lidí. Krátce poté vláda schválila novelu zákona, která do té doby vázla. V tomto případě byl vztah mezi veřejným tlakem a legislativní změnou přímý a dobře doložitelný.

Zákon č. 39/2001 Sb. — rychlá reakce na televizní krizi.

Zákon č. 39/2001 Sb., schválený ve zrychleném režimu, změnil především dvě věci. Zaprvé rozšířil Radu ČT z 9 na 15 členů a zavedl nový způsob navrhování kandidátů. Ty už neměli vybírat jen politici mezi sebou: kandidáty mohly navrhnout organizace a sdružení zastupující různé společenské, kulturní, regionální, sociální nebo jiné veřejné zájmy. Poslanecká sněmovna — a dnes spolu s ní také Senát — pak vybírala z takto navržených jmen.

Zadruhé zákon zpřísnil pravidla pro odvolání členů Rady ČT i generálního ředitele. Smyslem bylo zabránit tomu, aby je politická většina mohla odvolat kdykoli a z libovolného důvodu.⁹

Podoba Rady ČT se od roku 2001 ještě několikrát změnila. Zákon č. 225/2023 Sb. ji rozšířil z 15 na 18 členů a rozdělil jejich volbu mezi dvě komory Parlamentu: 12 členů volí Poslanecká sněmovna a 6 členů Senát. Cíl je podobný jako u jiných důležitých veřejných institucí: rozdělit rozhodování mezi více aktérů, a tím snížit riziko, že celou instituci ovládne jedna momentální politická většina.

Stejným směrem se změnila také Rada Českého rozhlasu. Ta má nově 9 členů: 6 volí Poslanecká sněmovna a 3 Senát.¹⁰

2024: Evropský rámec — EMFA

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1083 o společném rámci pro mediální služby, známé jako **European Media Freedom Act** neboli **EMFA**, bylo přijato 11. dubna 2024. Jde o první evropský předpis, který stanovuje minimální pravidla pro ochranu nezávislosti médií, včetně médií veřejné služby. Plně použitelné je od 8. srpna 2025.¹¹

Pro veřejnoprávní média jsou důležité zejména tyto články:

Čl. 4 — redakční nezávislost a ochrana novinářů. Chrání redakční svobodu a novináře před nepřiměřenými zásahy. Patří sem i zákaz nasazování spywaru — tedy špionážního softwaru — proti redakcím a novinářům.

Čl. 5 — nezávislost veřejnoprávních médií. Stanoví základní záruky jejich samostatného fungování: transparentní jmenování a odvolávání vedení, dostatečně dlouhé funkční období, přiměřené, udržitelné a předvídatelné financování a dohled nezávislého orgánu.

Čl. 6 — transparentnost vlastnictví médií. Ukládá médiím povinnost zveřejňovat informace o tom, kdo je vlastní nebo ovládá.

Čl. 25 — státní reklama. Požaduje, aby se veřejné peníze na státní reklamu rozdělovaly transparentně, objektivně a bez diskriminace.

Zákonný rámec

EMFA nenahrazuje národní zákony o veřejnoprávních médiích. Funguje spíše jako evropské minimum: stanoví hranici, pod kterou členské státy EU nesmějí jít. Pokud by například česká novela zkrátila šestileté funkční období členů Rady nebo svěřila výši poplatku každoročnímu rozhodování vlády, musela by taková změna obstát ve světle čl. 5 EMFA. Důležité je i to, že EMFA je **nařízení**, nikoli směrnice. To znamená, že je přímo použitelné ve všech členských státech EU a nemusí se nejprve převádět do národního práva.

Co si z historie odnést

Z téměř stoleté evropské zkušenosti s veřejnoprávním vysíláním vyplývají tři důležité závěry:

1. Nezávislost se nikdy neubrání sama od sebe. Veřejnoprávní média nikde neodolala tlaku aktuální politické většiny jen díky dobré vůli politiků. V rozhodujících chvílích ji chránily buď soudy — jako německý ústavní soud v rozsudku BVerfGE 12, 205 z roku 1961 —, občané, například při demonstracích na Václavském náměstí v lednu 2001, nebo širší evropský rámec, jakým je EMFA z roku 2024.

2. Pojistky většinou vznikají až po krizi. Správa veřejnoprávních médií se obvykle nemění preventivně, ale jako reakce na konkrétní selhání. Česká podoba Rady ČT se výrazně proměnila po televizní krizi let 2000–2001. Německá zásada *Staatsferne*, tedy odstupu od státu, se opírá o rozhodnutí ústavního soudu. A EMFA vznikla mimo jiné jako odpověď na varovný vývoj v Maďarsku a Polsku.

3. Rozhodují zdánlivé detaily. Šestileté funkční období členů Rady, přísnější pravidla pro odvolání generálního ředitele nebo poplatek oddělený od státního rozpočtu nejsou technikálie pro právníky. Jsou to pojistky. Každá z nich sama o sobě nezaručí nezávislost, ale

dohromady vytvářejí síť, která má veřejnoprávní média chránit před rychlým politickým ovládnutím.

Zdroje

- 1 HOUSE OF LORDS SELECT COMMITTEE ON COMMUNICATIONS. (2016). *BBC Charter Review: Reith not revolution*. [k 2026-04-17]
<https://publications.parliament.uk/pa/ld201516/ldselect/ldcomuni/96/9605.htm>
- 2 ARD. (2024). *ARD: Wie wir uns organisieren*. [k 2026-04-17]
<https://www.ard.de/die-ard/>
- 3 BPB. (1961). *Erstes Rundfunk-Urteil (BVerfGE 12, 205) — Bundeszentrale für politische Bildung*. [k 2026-04-17]
https://www.bpb.de/system/files/dokument_pdf/MuM_08_Erstes%20Rundfunk-Urteil.pdf
- 4 PARLAMENT ČR. (1991). *Zákon č. 483/1991 Sb. o České televizi*. [k 2026-04-17]
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-483>
- 5 PARLAMENT ČR. (1991). *Zákon č. 484/1991 Sb. o Českém rozhlasu*. [k 2026-04-17]
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-484>
- 6 ČESKÁ TELEVIZE. (2024). *Česká televize — Novodobá historie: Období 2000–2001*. [k 2026-04-17]
<https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/historie/novodoba-historie-ct/ceska-televize-od-roku-1993/obdobi-20002001/>
- 7 ČT24. (2021). *ČT24 — Jak a proč se stávkovalo v ČT*. [k 2026-04-17]
<https://ct24.ceskatelevize.cz/media/1294264-jak-a-proc-se-stavkovalo-v-ct>
- 8 ČESKÝ ROZHLAS PLUS. (2020). *Rok 2000: Nevysíláme. Televizní krize vyvolala demonstrace i změnu zákona*. [k 2026-04-17]
<https://plus.rozhlas.cz/rok-2000-nevysilame-televizni-krize-vyvolala-demonstrace-i-zmenu-zakona-7647870>
- 9 PARLAMENT ČR. (2001). *Zákon č. 39/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 483/1991 Sb. o České televizi*. [k 2026-04-17]
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-39>
- 10 PARLAMENT ČR. (2023). *Zákon č. 225/2023 Sb., kterým se mění zákony o ČT a ČRo (volba Radou PSP a Senátem)*. [k 2026-04-17]
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2023-225>
- 11 EVROPSKÝ PARLAMENT A RADA (EU). (2024). *Nařízení (EU) 2024/1083 — European Media Freedom Act (EMFA)*. [k 2026-04-17]
<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1083/oj>